

Arkeologiska undersökningar av fångstgropar

Ett kunskapsunderlag

Kristina Jonsson

Länstyrelsen
Norrbotten

RAPPORT – JAMTLI 2022:11
ISSN 1654-2045

Jamtli
Box 709
831 28 Östersund
Tel 063-15 01 00

© Jamtli och Länsstyrelsen i Norrbotten 2022

Redigering och layout av framsida: Lena Ljungkvist

Omslagsbild: Undersökning av fångstgrop vid Mörtån, Stuguns socken i Jämtland.
Foto: Amanda Jönsson.

Jamtli medger spridning av dokumentationsmaterialet med Creative Commons-licensen CC BY, undantaget Lantmäteriets kartor samt annat upphovsrättsskyddat material.

Länsstyrelsens diarienummer: 431-13223-2021

Innehåll

Inledning.....	3
Direktiv och material.....	3
Fångstgroparnas konstruktion: kortfattad bakgrund	4
Undersökta fångstgropar	5
Norrbottnens län	5
Västerbottnens län.....	5
Frågeställningar.....	6
Undersökningsmetoder	6
Undersökningsresultat.....	14
Fångstgroparnas konstruktion.....	14
Konstruktioner i groparnas närområde	14
Fyndförekomst.....	15
Dateringar.....	16
Sammanfattande diskussion	17
Vad kan förväntas?	17
Dateringsproblematiken	18
Metodutveckling = resultatutveckling?	19
Sammanfattande rekommendationer	22
Referenser.....	23
BILAGOR.....	27
Bilaga 1. Arkeologiska undersökningar i Norrbotten 1995–2021	27
Bilaga 2. Arkeologiska undersökningar i Norrbotten före 1995.....	28
Bilaga 3. Arkeologiska undersökningar i Västerbotten 1995–2021	30
Bilaga 4. Arkeologiska undersökningar i Västerbotten före 1995.....	31

Inledning

Stiftelsen Jamtli har på uppdrag av Länsstyrelsen i Norrbotten sammanställt detta underlag om arkeologiskt undersökta fångstgropar för älg/ren. Sammanställningen ska ligga till grund för upprättandet av ett arkeologiskt handlingsprogram för uppdragsarkeologi i Norrbotten. Arbetet har genomförts under perioden december 2021 till mars 2022 av Kristina Jonsson, antikvarie/arkeolog på Stiftelsen Jamtli, och finansierats av Länsstyrelsen i Norrbotten.

Direktiv och material

I uppdraget ingick att sammanställa information i första hand om uppdragsarkeologiska undersökningar utförda i Norrbottens och Västerbottens län från och med år 1995. Om möjlighet inom tid/budget fanns kunde sammanställningen sträcka sig längre tillbaka i tiden samt även omfatta forskningsundersökningar. Sammanställningen skulle resultera i en lista över utförda undersökningar, med innehåll enligt specifikation i projektdirektivet från Länsstyrelsen (dnr 431-13223-2021).

Utöver denna lista skulle även sammanställningen innehålla en beskrivning över hur undersökningarna har genomförts med inriktning på metod. I projektdirektivet angavs att eftersom underlaget från Norr- och Västerbotten är bristfälligt borde det geografiska området för detta resonemang utökas, förslagsvis till att omfatta även Jämtlands och Västernorrlands län alternativt även ytterligare län.

Att med säkerhet fastställa exakt hur många och vilka fångstgropar som har undersökts i Norr- och Västerbottens län är en grannliga uppgift som inte har kunnat genomföras inom ramen för detta uppdrag. Det skulle kräva en genomgång av över 3 200 lämningar i RAÄ:s kulturmiljöregister som där har undersökningsstatus ”okänd”. Tillvägagångssättet inför denna sammanställning har bestått i följande genomgångar:

- Lämningar i Kulturmiljöregistret (Fornsök) som är registrerade som ”delundersökt” och ”helt undersökt”,
- Lämningar i Kulturmiljöregistret som saknar antikvarisk bedömning (kan indikera en undersökt och borttagen lämning),
- Rapportregister hos aktuella utförare av arkeologiska undersökningar i de berörda länen (hemsidor) samt webbportalen ”Spår från 10 000 år”,
- Rapporter i SAMLA och Forndok (UV-rapporter från 2000–2012, rapporter från samtliga utförare från 2013),
- Direktkontakt med berörda utförare,
- Undersökningar registrerade i ADIN (endast fram till 1995).

De undersökningar som kan ha missats är äldre undersökningar vars rapporter inte finns digitaliserade, t.ex. rapporter från Riksantikvarieämbetet från före år 2000 och undersökningar utförda av Nordiska museet (Ernst Manker) på 1950-talet. Andra besvärliga material är forskningsundersökningar och seminariegrävningar utförda av Umeå universitet, där regelriktiga rapporter inte alltid föreligger.

Genomgången har påvisat 110 undersökta fångstgropar/fångstgropssystem (fornlämningsnummer) i Norrbottens och Västerbottens län, med ett sammanlagt antal undersökta gropar på omkring 250 (det exakta antalet något osäkert). Av dessa har 32 fångstgropar undersökts mellan 1995 och 2021, vilka redovisas nedan.

Vad gäller jämförelsen av valda metoder har materialet kompletterats med undersökningar från Jämtlands, Västernorrlands och Gävleborgs län från 1995 och framåt. Dessa har insamlats genom sökning i fysiska arkiv (samtliga rapporter från Jamtli), SAMLA/Fornsök och på förekommande utförarens hemsidor. Materialet omfattar inte samtliga fångstgropsundersökningar som har utförts i dessa län under perioden, men utgör ett fullgott komplement till metodstudien. Illustrationerna i denna sammanställning har samtliga hämtats från undersökningar i Jämtland utförda av Jämtlands läns museum/Jamtli. De är dock representativa för fångstgropsundersökningar generellt.

Fångstgroparnas konstruktion: kortfattad bakgrund

Denna kunskapssammanställning har inriktning på undersökta fångstgropar och därtill valda metoder, den syftar inte till att ge ett underlag över det generella forskningsläget vad gäller fångstgroparnas historia. Här ges dock en kort bakgrundsbeskrivning av kända fångstgropstyper, då det nedan förs en diskussion kring deras ursprungliga utseende.

Generellt kan fångstgropar (för älg eller ren) delas in i tre huvudgrupper vad gäller form:

- Rektangulära eller kvadratiska fångstgropar med raka sidor och plan botten,
- Runda eller ovala fångstgropar med sluttande sidor och plan eller rundad mindre botten,
- Runda eller ovala fångstgropar med sluttande sidor som övergår i en kvadratisk eller rektangulär nedgrävning i botten.

Fångstgroparna har sannolikt haft träklädda sidor (plankor/klovor eller slonor). Det förekommer även ett fåtal exempel på stenskoningar.

Kunskapen om dessa huvudtyper kommer delvis från skriftliga källor från 1700- och 1800-tal (jfr Bengtsson 1997:26ff), vilka sedan i varierande grad har bekräftats genom arkeologiska undersökningar. 1974 publicerade Klas-Göran Selinge en skrift där han diskuterade fångstgroparnas utformning med utgångspunkt i material från fem socknar i Jämtland, en i Medelpad och en i Ångermanland. Han menade att de torde vara representativa för åtminstone mellersta Norrlands skogsland. Selinge delade in groparna i de tre ovan nämnda typerna, där gropar med kvadratisk botten och firsidig avfasning av sidorna bedömdes vara den ovanligaste som endast förekom i undantagsfall. Den vanligaste typen var de runda groparna med rektangulärt bottenplan med kist- eller lådform. Den andra huvudtypen var gropar med symmetrisk trattform med jämnt sluttande sidor mot en i extrema fall närmast punktformig botten, ibland med en liten rund försänkning. Med referenser till historiska källor och arkeologiska undersökningar tolkade Selinge de lådformiga bottenplanen i den vanligaste groptypen som spår efter ”sparkfällor” av liggande timmer- eller stående stavkonstruktion (Selinge 1974:13ff).

Det har framförts kritik mot att Selinges rekonstruktionsförslag blivit alltför förhärskande när fångstgropars konstruktion tolkas i arkeologiska sammanhang (mer om detta nedan). Vilken

eller vilka typer av fångstgropar som har anlagts har sannolikt varierat mellan olika platser och olika tidsperioder dock, och indelningen i tre typer med rak, sluttande eller trattformig sida samt olika varianter av bottenplan (plant, rundat, nedgrävt) torde dock innefatta de flesta förekommande anläggningarna.

Undersökta fångstgropar

Norrbottens län

I Norrbotten har 12 fångstgropar fördelade på 10 fornlämningsnummer varit föremål för någon form av undersökning mellan 1995 och 2021. Det handlar om en förundersökning genomförd av Norrbottens museum (L1992:4121), en undersökning genomförd av Ájtte (L1994:5194), tre forskningsundersökningar utförda av Silvermuseet (L1992:1968, L1992:3200, L1992:5548, L1993:4420, L1993:5177, L1993:6899) samt ett forskningsprojekt genomfört av Laponiatjuottjudus (L2021:5339, L2021:5329). Norrbottens museum har även undersökt L1993:4090 som visade sig vara en naturbildning, men eftersom den grävdes i tron att det var en fångstgrop har den tagits med i sammanställningen nedan. Forskningsundersökningarna har i huvudsak syftat till att datera lämningarna; sex av de ovan nämnda fornlämningarna har endast varit föremål för provtagning med jordsond (se Bergman 2012; Rimpi 2021). Administrativa och andra metadata om undersökningarna redovisas i Bilaga 1.

Utöver dessa har genomgången påvisat ytterligare 32 fångstgropslokaler som har varit föremål för arkeologiska undersökningar före år 1995. Dessa redovisas i Bilaga 2, med färre detaljuppgifter än de i Bilaga 1.

Västerbottens län

I Västerbotten har 20 fångstgropar fördelade på 14 fornlämningsnummer varit föremål för någon form av undersökning. En grop har slutundersökts av Eldrun Arkeologi och Landskap (L1939:8279), en har undersökts av Skogsmuseet (L1937:5612) och övriga av Västerbottens museum (för nummer, se tabell i Bilaga 3). Undersökningarna utförda av Västerbottens museum har i huvudsak utgjorts av slutundersökningar, två har bestått i efterundersökning/återställning och en var en forskningsundersökning. Administrativa och andra metadata om undersökningarna redovisas i Bilaga 3.

Tre arkeologiska undersökningar har genomförts där de förmodade fångstgroparna har visat sig vara andra typer av gropar. Två gropar har förundersökts (L2019:3432, L2019:3433) och en slutundersökts (L1937:7339, en av de två undersökta) av Västernorrlands museum, och en utan fornlämningsnummer av Skellefteå museum (Östlund 2002). De har trots att de inte utgör fångstgropar tagits med i redovisningen nedan då de bidrar till studien av använda metoder.

Utöver dessa har ytterligare 54 undersökta fångstgropslokaler från före 1995 identifierats i genomgången. De redovisas i Bilaga 4.

Frågeställningar

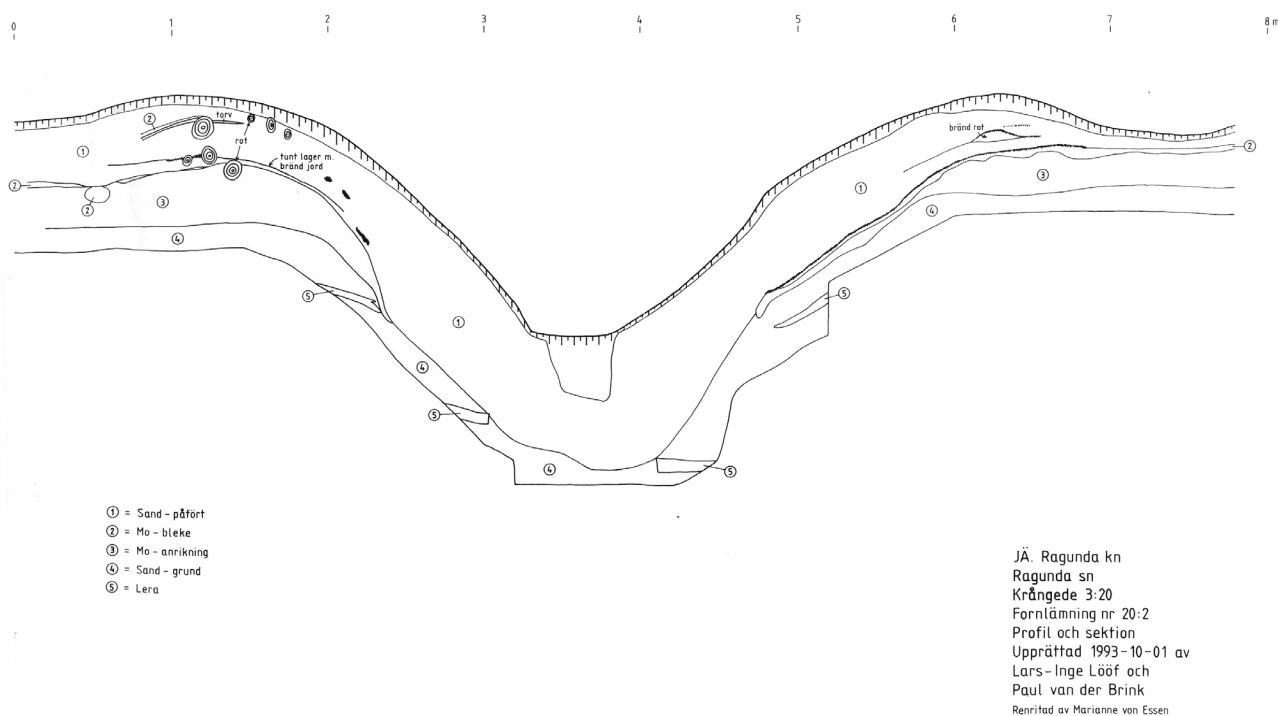
De frågeställningar som förekommer är tämligen homogena och kretsar kring fångstgroparnas konstruktion, datering samt eventuell fyndförekomst. Vad gäller konstruktion förekommer det även undersökning av kringytor i syfte att söka spår efter hägnader o.dyl. mellan gropar i ett fångstgropssystem.

Dateringsfrågan har i vissa fall begränsats till att man helt enkelt önskat fastställa fångstgropens ålder, medan man i andra fall har utarbetat frågan mer och t.ex. velat utröna om flera användningsfaser finns och hur dateringen/dateringarna förhåller sig till andra lämningar i området.

Undersökningsmetoder

De undersökningsmetoder som har använts varierar dels beroende på undersökningens syfte, framför allt skiljer det sig mellan exploaterings- och forskningsgrävningar, dels beroende på när undersökningen har genomförts – det har till exempel blivit vanligare att använda grävmaskin under det de senaste årtiondena. Nedan redovisas metoder och resultat i text samt i tabellform (översiktligt) i enlighet med de uppgifter som efterfrågas i projektdirektivet. I löptexterna görs även en utblick till undersökningar i andra län.

Vad gäller vald metodik för fångstgropsundersökningar är det förhärskande tillvägagångssättet att ett schakt grävs genom anläggningen, i syfte att få fram en sektionsvägg som omfattar hela gropens tvärsnitt inklusive eventuella vallar (jfr figurer 1 och 2). I vissa fall har halva gropen grävts bort helt (då grävmaskin finns tillgänglig), i vissa fall har ett smalare schakt grävts genom gropen. Varianter med korsande schakt i vinkel förekommer också, samt grävning av motstående kvadranter. Grävning genom hela anläggningen på detta vis görs i huvudsak i samband med

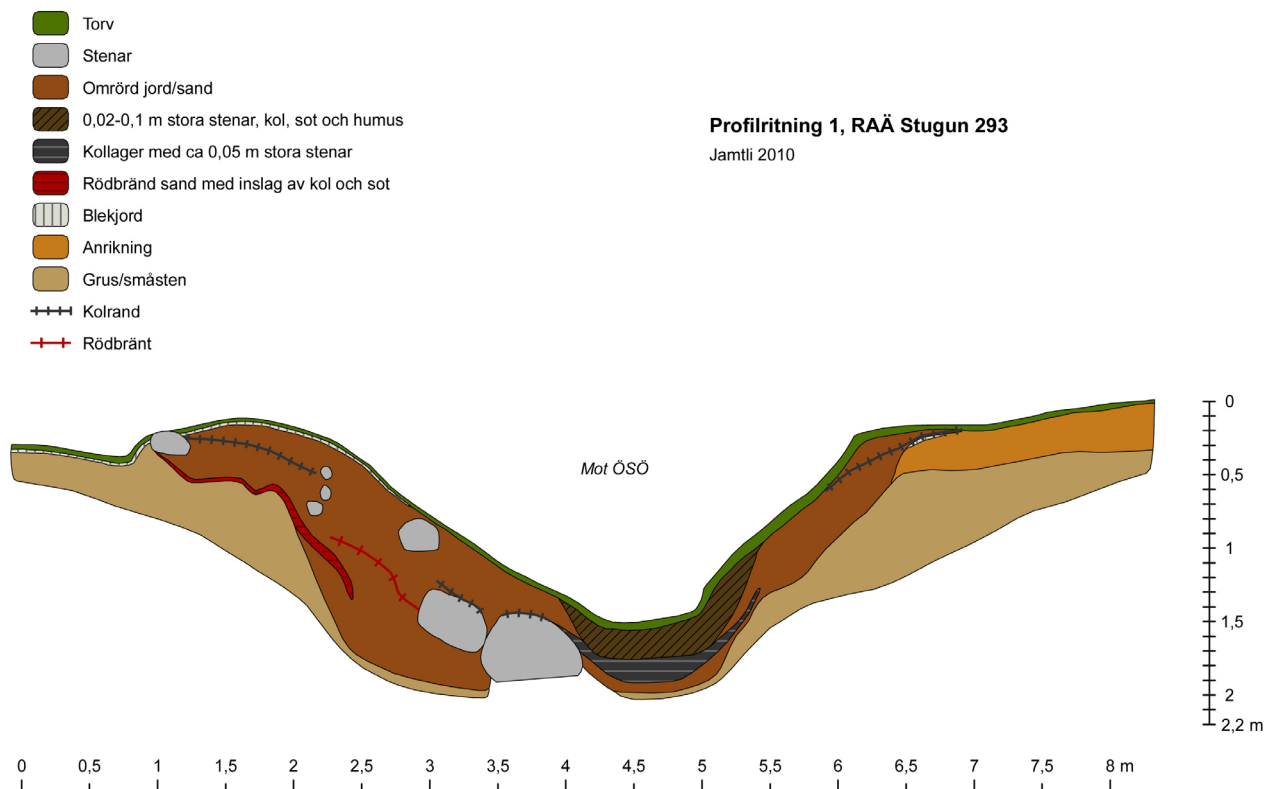
Figur 1. Exempel på en klassisk handritad sektionsritning av en fångstgrop (Ragunda 20:2/L1946:3444 i Jämtlands län). Från Hansson 1995b.

exploateringsundersökningar, och undersökningsytan har i dessa fall bedömts vara tillräckligt för att fångstgropen kan anses vara slutundersökt även om minst halva gropen kvarstår. Vid forsknings- och efterundersökningar är det vanligare att ett mindre schakt grävs för att en så liten del som möjligt av fornlämningen ska skadas; i dessa fall har undersökaren oftast fokuserat på att gräva genom vallen i syfte att finna daterbart material på en äldre markyta. Den allra enklaste och minst invasiva varianten av denna typ av prospektering efter organiskt material för datering har gjorts med jordsond.

Grävmaskin har i princip alltid använts vid 2000-talets undersökningar, medan det var vanligare att det grävdes för hand på 1990-talet. Vid mindre forsknings- och efterundersökningar görs undersökningarna fortfarande manuellt. Vad som styr dessa val är rent praktiska och ekonomiska avgöranden: tillgänglighet/åtkomst till platsen för en eventuell maskin, och arbetsinsatsens omfattning.

Under senare år, i samband med exploateringar, har det även undersökts angränsande ytor intill och mellan fångstgropar genom schaktning/avbaning eller handgrävning av provrutor. Endast i en rapport i materialet från Norr- och Västerbotten omnämns användande av metalldetektor, då i samband med undersökning av kringytor (Grimbe 2022).

De analyser som genomförs är i princip uteslutande kopplade till datering: ^{14}C -analyser med kompletterande vedartsanalyser. I ett fall nämns annat insamlat provmaterial (pollen) men motsvarande analysresultat omnämns inte i rapporten (Liedgren 2013). Analyssvaren på kolproverna förelåg inte heller när rapporten skrevs, men har delgivits via e-post (Liedgren 2021-12-07).

Figur 2. Exempel på digitalt renritad fångstgropssektion (Stugun 293/ L1945:1954 i Jämtlands län). Från Jönsson 2011.

Tabell 1. Fångstgropsundersökningar från 1995 och framåt i Norrbottens och Västerbottens län. Lämningsarna är sorterade efter lämningsnummer.

Lämnings-nummer/ RAÄ-nummer	Metod (maskin, handgrävning)	Undersökta ytor (andel av grop, kringområde)	Fynd	Analys	Syfte/frågeställningar Resultat Rapporthänvisning
L1937:329/ Stensele 253:1	Handgrävning? Metod framgår ej i rapporten, vare sig i text eller bild.	Ett 0,6×9 m schakt grävdes tvärs över gropen= 5,4 m ² . Motsvarar ca 15% av hela gropen inkl. vall.	-	¹⁴ C-analys (kol från botten).	Syfte: Datering inför uppskyltning. Doku- mentera gropens uppbyggnad. Resultat: Gropen dokumenterad men ej tolkad. ¹⁴ C-analys har daterat den till järnålder. Rapport: Sundström 1995.
L1937:5612/ Åsele 10:1	Handgrävning? Metod framgår ej i rapporten, vare sig i text eller bild.	Två snitt över skadade delar av vallar på fångst- gropen. 8 provrutor i linje mellan två gropar. Storlek på schakt och gropar anges ej i rapporten.	-	-	Syfte: Återställning, dokumentation av skador. Påvisa ev. spår av hägn mellan gropar. Resultat: Beskrivning av skador och gropens utseende. Endast otydliga mörkfärgningar, sannolikt rotfärgningar, mellan groparna. Rapport: Rydström 2000.
L1937:7291/ Umeå socken 303	Maskingrävning samt handgräv- ning av rutor.	2 fångstgropar sektionsgrävda till hälften med maskin i plan, därefter handren- sade. Yta ca 3,5 m ² /grop = 50% av hela gropen. Ett schakt (35 m ²) maskingrävt mellan dem. Övriga 3 fångst- gropar under- sökta genom provrutor. Inga ytterliga- re uppgifter om dessa i rapporten.	-	-	Syfte: Fastställa groparnas konstruk- tion, datering, identifiera och korrelera rumsliga och kronologiska samband med andra anläggningar och fornlämningar i området. Resultat: Groparna var starkt påverkade av senare tiders militära verksamheter vilket resulterat i att huvuddelen av dem inte kunde vare sig dateras eller doku- menteras gällande konstruktion. Rapport: Rapport: Johansson & Färjare m.fl. 2020.
L1937:7308/ Jörn 850	Maskingrävning.	Ett profilschakt 7×1,4 m i N delen = 9,8 m ² . Motsvarar ca 25% av hela gropen inkl. vall.	-	Vedart, ¹⁴ C- analys (kol från botten, ur sektion).	Syfte: Datera fångstgroparna för att avgöra om de har använts under en lång tid eller om det finns perioder då de har använts mer intensivt. Fångstgroparnas konstruktion var dåligt känd och rester av eventuella konstruktionsdetaljer bedömdes viktiga att dokumentera. Resultat: Datering till järnålder, inga konstruktionsdetaljer. Rapport: Andersson & Johansson 2015.

Lämningsnummer/ RAÄ-nummer	Metod (maskin, handgrävning)	Undersökta ytor (andel av grop, kringområde)	Fynd	Analys	Syfte/frågeställningar Resultat Rapport hänvisning
L1937:7339/ Umeå socken 290	Maskingrävning	Profilschakt 30 m ² /grop genom två gropar med maskin, avbaning av intilliggande ytor ca 150 m ² . Schakten genom groparna motsvarar ca 40–50% samt 50% av groparna inkl. vall.	-	-	Syfte: Att om möjligt konstatera konstruktion och att datera groparna/systemet. Resultat: Grop 1 avfärdades som fångstgrop. Grop 2 tolkades som förstörd fångstgrop. Ingen datering då inget säkert material kunde insamlas. Rapport: Granholm m.fl. 2022.
L1938:1496/ Jörn 254:1	Maskingrävning.	Ett profilschakt 5,3×1,5 m i NÖ delen = 8 m ² . Motsvarar ca 25% av hela gropen inkl. vall.	-	Vedart, ¹⁴ C-analys (kol från botten, ur sektion).	Syfte: Datera fångstgroparna för att avgöra om de har använts under en lång tid eller om det finns perioder då de har använts mer intensivt. Fångstgroparnas konstruktion var dåligt känd och rester av eventuella konstruktionsdetaljer bedömdes viktiga att dokumentera. Resultat: Datering till bronsålder, inga konstruktionsdetaljer. Rapport: Andersson & Johansson 2015.
L1938:1954/ Jörn 251:1	Maskingrävning	Ett profilschakt 5,7×1,4 m i NÖ delen = 8 m ² . Motsvarar ca 20% av hela gropen inkl. vall.	-	Vedart, ¹⁴ C-analys (kol från botten, ur sektion).	Syfte: Datera fångstgroparna för att avgöra om de har använts under en lång tid eller om det finns perioder då de har använts mer intensivt. Fångstgroparnas konstruktion var dåligt känd och rester av eventuella konstruktionsdetaljer bedömdes viktiga att dokumentera. Resultat: Datering till stenålder, inga konstruktionsdetaljer. Rapport: Andersson & Johansson 2015.
L1938:2097/ Jörn 271:1	Maskingrävning	Grop 1: Ett profilschakt 5,7×1,5 m i SÖ delen = 8,5 m ² . Motsvarar ca 40% av hela gropen inkl. vall. Grop 2: Ett profilschakt 5×1,4 m i NÖ delen = 7 m ² . Motsvarar ca 40% av hela gropen inkl. vall. Grop 3: Ett profilschakt 6×1,5 m i NÖ delen = 9 m ² . Motsvarar ca 30% av hela gropen inkl. vall.	-	Vedart, ¹⁴ C-analys (kol från botten, ur sektion).	Syfte: Datera fångstgroparna för att avgöra om de har använts under en lång tid eller om det finns perioder då de har använts mer intensivt. Fångstgroparnas konstruktion var dåligt känd och rester av eventuella konstruktionsdetaljer bedömdes viktiga att dokumentera. Resultat: Grop 2 datering till stenålder, inga konstruktionsdetaljer i någon av groparna. Rapport: Andersson & Johansson 2015.

Lämnings-nummer/ RAÄ-nummer	Metod (maskin, handgrävning)	Undersökta ytor (andel av grop, kringsområde)	Fynd	Analys	Syfte/frågeställningar Resultat Rapport hänvisning
L1938:7637/ Umeå stad 531:2	Maskingrävning.	Halva gropen sektionsskavd med maskin i plan, ca 4 m ² = 50% av hela gropen. 4 schakt mellan denna grop och L1938:8085, yta ca 105 m ² (3 schakt redovisade i schakttabell i rapporten).	-	Vedart, ¹⁴ C-analys (kol från markyta under vall).	Syfte: Fastställa groparnas konstruktion, datering, identifiera och korrelera rumsliga och kronologiska samband med andra anläggningar och fornlämningar i området. Resultat: Gropen har profil med avsats för stöd till träbäcklädnad och flack botten som indikerade spåren efter en sparklåda. Datering som korrelerar till flera dateringar av boplatser i närområdet. Rapport: Johansson & Färjare m.fl. 2020.
L1938:8085/ Umeå stad 531:3	Maskingrävning.	Halva gropen sektionsskavd med maskin i plan, ca 4 m ² = 50% av hela gropen. 4 schakt mellan denna grop och L1938:7637, yta ca 105 m ² (3 schakt redovisade i schakttabell i rapporten).	-	Vedart, ¹⁴ C-analys (kol från markyta under vall).	Syfte: Fastställa groparnas konstruktion, datering, identifiera och korrelera rumsliga och kronologiska samband med andra anläggningar och fornlämningar i området. Resultat: Gropen har profil med avsats för stöd till träbäcklädnad och flack botten som indikerade spåren efter en sparklåda. Datering som korrelerar med smideshårdar som undersökts i området. Rapport: Johansson & Färjare m.fl. 2020.
L1938:8880/ Sorsele 549:1	Maskingrävning	N halvan av gropen bortskavd med maskin, ca 10 m ² = 50% av gropen.	-	-	Syfte: Inget annat syfte angivet än att den skulle undersökas inför borttagande (exploatering). Resultat: Inga konstruktionsdetaljer eller daterbart material. Rapport: Flodström 1996.
L1939:7789/ Lycksele 463:1	Handgrävning	Profilschakt, ca 1,5×0,7–1 m = ca 1,5 m ² grävdes genom vallen i SV. Motsvarar ca 5% av hela gropen inkl. vall.	-	-	Syfte: Att förbättra de skadade fornlämningarnas status genom att utföra återställningsåtgärder, rensningsarbeten och efterundersökning. Resultat: Inga dubbla markytor varvid inget material samlades in för datering. Rapport: Andersson & Granholm 2015.
L1939:8028/ Lycksele 268:1	Handgrävning	Profilschakt ca 1,5×0,45 m = 0,7 m ² genom vallen i NÖ. Motsvarar ca 5% av hela gropen inkl. vall.	-	-	Syfte: Att förbättra de skadade fornlämningarnas status genom att utföra återställningsåtgärder, rensningsarbeten och efterundersökning. Resultat: Inga dubbla markytor varvid inget material samlades in för datering. Rapport: Andersson & Granholm 2015.

Lämnings-nummer/ RAÄ-nummer	Metod (maskin, handgrävning)	Undersökta ytor (andel av grop, kringsområde)	Fynd	Analyser	Syfte/frågeställningar Resultat Rapporthänvisning
L1939:8279/ Lycksele 128:1	Maskingrävning.	Schakt genom gropens centrala del, 13 m ² = ca 1/3 av gropen inkl. vall. Två schakt i anslutning till gropen (11,6 m ²).	-	-	Syfte: Bidra till kunskap om konstruktion och funktion, datering. Resultat: Inga konstruktioner, men tolkad att ha haft sparklåda och sidorna klädda med slanor. Inget lämpligt material för ¹⁴ C-datering. Rapport: Hellsten & Färjare 2014.
L1992:1968/ Norrjärden 85:1	Sondning genom vall	Endast sondning	-	¹⁴ C-analys	Syfte: Datering. Pilotstudie inför planerat forskningsprojekt. Resultat: Datering. Rapport: Bergman 2012.
L1992:3200/ Norrjärden 408:1	Sondning genom vall	Endast sondning	-	¹⁴ C-analys	Syfte: Datering. Pilotstudie inför planerat forskningsprojekt. Resultat: Datering. Rapport: Bergman 2012.
L1992:4121/ Pajala 154:1	Metalldetekte- ring av grop och kringytor. UO genomsöktes med skellefte- pik. I och runt fångstgropen grävdes ett schakt med grävmaskin.	69 m ² yta, innefattar halva gropen + kringytor.	-	Vedart, ¹⁴ C- analys	Syfte: Erhålla ett fördjupat besluts- och planeringsunderlag för bedömningen av fångstgropens kunskapspotential inför ett eventuellt beslut om borttagande. Resultat: Inga konstruktionsdetaljer. Datering. Rapport: Grimbe 2022.
L1992:5548/ Arjeplog 2990	Handgrävning	Ett 2,5 m ² stort schakt genom vallen = 5–10% av gropen inkl. vall.	-	-	Syfte: Datering, kontrollera om gropen hade anknytning till en äldre strandlinje. Resultat: Insamlat kolprov, ej daterat vid rapportskrivning. Rapport: Bergman & Liedgren 1997.
L1993:4090/ Älvsby 149:1	Sondning i vall, handgrävning.	Tvåsnitt genom grop med spade, ca 6 m ² stort schakt (ytter- ligare en grop snittades, den totala ytan för båda var 12 m ²). Motsvarar ca 5–10% av hela gropen inkl. vall.	-	-	Syfte: Lämningsgruppen var osäker, syftet var i första hand att fastställa om det var en fångstgrop. Resultat: Tolkad som naturbildning. Rapport: Östlund 1999.
L1993:4420/ Älvsby 413:1	Handgrävning	Plangrävning för hand av två mot- ställda kvadran- ter av gropen. Yta 8 m ² = ca 50% av gropen.	Två större bitar obrända ben från större däggdjur, märg- kluvna?	¹⁴ C-analys (kol från äldre markyta under vall).	Syfte: datering, undersöka den igenrasa- de gropens ursprungliga storlek. Resultat: Storlek kunde ej fastställas. Datering till järnålder. Rapport: Liedgren 2013 (info via e-post om datering).

Lämnings-nummer/ RAÄ-nummer	Metod (maskin, handgrävning)	Undersökta ytor (andel av grop, kringområde)	Fynd	Analys	Syfte/frågeställningar Resultat Rapport hänvisning
L1993:5177/ Piteå socken 710:1	Sondning genom vall	Endast sondning	-	¹⁴ C-analys	Syfte: Datering. Pilotstudie inför planerat forskningsprojekt. Resultat: Datering. Rapport: Bergman 2012.
L1993:6899/ Älvsby 406:1	Sondning genom vall	Endast sondning	-	¹⁴ C-analys	Syfte: Datering. Pilotstudie inför planerat forskningsprojekt. Resultat: Datering. Rapport: Bergman 2012.
L1994:5194/ Gällivare 1404:3	Handgrävning	Två schakt 0,8 resp. 0,6 m breda lades i kryss över gropen och dess vall. Tidsbrist gjorde att endast drygt hälften av ytorna grävdes i botten. Ytorna motsvarar ca 5,5 m ² = ca 10% av gropen.	-	4 ¹⁴ C-analys: under vall (äldre markyta), 3 i gropens botten. Endast de i botten redovisas med avrundade värden i rapporten.	Syfte: I huvudsak datering, få en bild av lagerföljder. Resultat: Ev. konstruktion (benfälla) i botten. Dateringarna har ett spann mellan 4000 BC-100 AD-1300 AD vilket har tolkats kunna motsvara tre användningsfaser. Rapport: Eriksson 1997.
L2019:3432	Maskingrävning	Avbanning av halva gropen, därefter grävning av schakt genom dess centrala del. Schaktet har bedömts vara ca 25 m ² = 50% av gropen (yta ej angiven i rapporten).	-	-	Syfte: Fastställa och dokumentera forn-lämningens karaktär, datering, utbredning och komplexitet, samt tillvarata fornfynd. Resultat: Tolkad som möjlig täktgrop, ej fångstgrop. Rapport: Nilsson 2020.
L2019:3433	Maskingrävning	Avbanning av halva gropen, därefter grävning av schakt genom dess centrala del. Schaktet har bedömts vara ca 12 m ² = 50% av gropen (yta ej angiven i rapporten).	-	-	Syfte: Fastställa och dokumentera forn-lämningens karaktär, datering, utbredning och komplexitet, samt tillvarata fornfynd. Resultat: Tolkad som rotvälta, ej fångstgrop. Rapport: Nilsson 2020.
L2021:5329	Sondning genom vall.	Endast sondning.	-	Vedart, ¹⁴ C-analys	Syfte: Utveckla metod för provtagning med sond i vallar. Resultat: daterbart material kan hittas, men ger endast en bakre tidsgräns – daterar ej anläggnings- eller användningstid. Rapport: Rimpi 2021.

Lämnings-nummer/ RAÄ-nummer	Metod (maskin, handgrävning)	Undersökta ytor (andel av grop, kringområde)	Fynd	Analys	Syfte/frågeställningar Resultat Rapport hänvisning
L2021:5339	Sondning genom vall.	Endast sondning.	-	Vedart, ¹⁴ C- analys	Syfte: Utveckla metod för provtagning med sond i vallar. Resultat: daterbart material kan hittas, men ger endast en bakre tidsgräns – daterar ej anläggnings- eller använd- ningstid. Rapport: Rimpi 2021.
Utan nummer	Handgrävning	Ett 2×7 m stort profilschakt grävdes genom gropen = ca 30% av anläggningen. Inledningsvis i meterrutor i 5 cm tjocka stick. När stratigrafin mellan vallar och skärvstensföre- komst utretts grävdes resten med spade.	-	-	Syfte: Fastställa utsträckningen på an- läggningen, och avgöra om det fanns rester av konstruktioner. Datering. Resultat: Gropen är sentida, inte en fångstgrop. Rapport: Östlund 2002.

En jämförande studie av undersökningar i de angränsande norrlandslänen (Jämtland och Västerorrland) samt i Gävleborgs län har gjorts för att bredda bilden av undersökningshistoriken. Generellt kan sägas att frågeställningar och undersökningsmetoder överensstämmer med de som har redovisats från Norr- och Västerbotten. Vad gäller grävmetod har slutmålet varit att uppnå ett profilschakt, men även att fånga upp konstruktionsdetaljer. Detta har uppnåtts genom grävande av genomgående och i vissa fall korsande eller vinkelställda schakt genom gropens centrala del samt vallar. Då grävmaskin har använts, framför allt under de senaste 10–15 åren, har oftast större partier (halva gropen) grävts bort. I de flesta fall har det angivits att schaktningen har genomförts skiktvis i kombination med spadgrävning, i syfte att fånga upp konstruktioner (se t.ex. Färjare & Olsson 2000; Hovanta & Groop 2016; Lindeberg 2016; Smeds 2017). Det förefaller troligt att man även i de fall det inte specifikt har angivits har maskingrävt skiktvis i kombination med handrensning. Vid forsknings- och efterundersökningar (endast exempel från Jämtland) har ingreppen minimerats till handgrävda schakt genom vallen i dateringssyfte (Os-karsson 1998; Rahm 2020a, 2020b). Från Jämtland finns även två exempel på undersökningar som uteslutande har fokuserat på att söka eventuella lämningar mellan gropar i fångstgropssystem (Wennstedt Edvinger 2016, 2018).

Undersökningsresultat

Nedan följer en sammanställning av de undersökningsresultat som har uppnåtts, grupperade efter de vanligast förekommande frågeställningarna kring konstruktion, fynd och datering.

Fångstgroparnas konstruktion

Ingen av de undersökta groparna i Norr- och Västerbotten som ingår i studien hade bevarade konstruktionselement. Tre gropar (L1938:7637, L1938:8085, L1939:8279) har tolkats ha haft sparklåda och träslanor längs gropens insida utifrån formen på gropens profil (Hellsten & Färjare 2014; Johansson & Färjare m.fl. 2020). En stenpackning i en grop (L1994:5194) har tolkats som en möjlig rest av en benfälla (Eriksson 1997).

I jämförelsematerialet från andra län förekom mer eller mindre säkra konstruktionsdetaljer endast vid två undersökningar. Vid Lill-Mosjön i Grundsunda (Västernorrlands län) undersöktes år 1999 tre fångstgropar av Riksantikvarieämbetet, UV Mitt (Färjare & Olsson 2000). Den ursprungliga planen var att dra kryssprofiler genom groparna genom handgrävning med skyffel, för att fånga upp eventuella skilda användningsfaser. Därefter skulle de resterande delarna tas bort med grävmaskin för att möjliggöra en uppfattning om hela gropens morfologi. Efter att groparna hade maskinavtorvats visade det sig att det fanns boplatstrester på den äldre markytan, varvid metodiken fick ändras. Man övergick till kombinerad maskin- och handgrävning från konstruktionsnivå, och på grund av tidsbrist undersöktes groparna endast till 50%. I rapporten har dock undersökarna gjort bedömningen att metoderna var väl valda för att uppnå målsättningen. I samtliga gropar framkom rester efter träkonstruktioner som låg 0,5–0,7 meter över bottenplanen. De var endast delvis brandskadade vilket tolkades som att de varit blottlagda och alltså legat högt i gropen, och sannolikt innanför vallen i markplanet. Konstruktionsresterna bestod av klovor av klenvuxen tall, och har tolkats utgöra någon form av falllucka eller ett skyddslock som lagts på när jaktsäsongen varit över – båda dessa konstruktionstyper har belägg i historiska källor. I groparnas botten fanns kolrester som tolkats kunna utgöra rester av t.ex. sparklådor. I övrigt i jämförelsematerialet har man vid ett antal undersökningar på samma sätt tolkat kolförekomst, sotiga lager och trärester som möjliga spår av konstruktioner (Bengtsson 1998; Björck 2007; Hovanta & Groop 2016; Smeds 2017; Rahm 2020a, 2020b), men dessa är mer osäkra.

Vid en undersökning i Jämtland framkom trärester som föreföll ha fallit ned i gropen vid en första sammanrasning av dess sidor (gropen hade två användningsfaser). Resterna bestod av rakt avhuggna träbitar som låg parallellt, och tolkades kunna ha ingått i en väggbeklädnad eller övertäckning (Hansson 1998b).

Konstruktioner i groparnas närområde

Inom sex av de utvalda undersökningarna i Norr- och Västerbottens län har man även undersökt kringtytor vid och mellan fångstgropar (jfr tabell 1). I samband med en undersökning av en skadad fångstgrop i Åsele socken år 2000 grävdes åtta provrutor mellan den aktuella fångstgropen och den närmaste inom samma system (L1937:5612). Endast osäkra mörkfärgningar påträffades, de flesta löpte diagonalt ned i marken och tolkades som rotspår (Rydström 2000). Vid fångstgropsundersökningar inför byggandet av Västra länken väster om Umeå år 2012 och 2013 grävdes även schakt i anslutning till groparna (L1937:7291, L1937:7339, L1938:7637,

L1938:8085), dock utan resultat (Johansson & Färjare m.fl. 2020, Granholm m.fl. 2022). År 2014 undersöktes L1939:8279 i Lycksele socken, varvid det även grävdes två schakt i anslutning. Inte heller i dessa påträffades anläggningar eller fynd (Hellsten & Färjare 2014). Slutligen har fångstgrop L1992:4121 i Pajala socken undersökts 2021, inklusive kringtytor. Inga anläggningar, konstruktioner eller fynd relaterade till fångstgropen påträffades (Grimbe 2022).

I materialet från övriga län är bilden densamma. I de fåtaliga fall det har grävts provgropar eller schaktats kring eller mellan fångstgroparna har inga konstruktioner eller fynd relaterade till groparna påträffats (se t.ex. Hansson 1995a; Wennstedt Edvinger 2016, 2018). Vid en undersökning i Vigdan, Sollefteå kommun, avbanades ett ca 550 m² stort sammanhängande område omkring och mellan fångstgroparna, men det enda som framkom var enstaka rödbrända fläckar. Ytorna avsåktes också med metalldetektor (Lindeberg 2016). Vid undersökningen i Lill-Mosjön påträffades inga stolprester eller stenuplag (möjliga rester efter fångstarmar mellan groparna), men det påtalas i rapporten att endast en liten yta upptogs på tillräckligt djup för att hitta sådana. Som ovan nämnts framkom dock boplatsanläggningar i systemets kringområde, bland annat en kokgrop med samtida datering som två av fångstgroparna. Detta har tolkats som en indikation på att anläggningar med olika funktioner samtida med gropjakten är möjliga att hitta i rumslig närhet till fångstgropar (Färjare & Olsson 2000). Boplatsmaterial har även hittats vid schaktning i anslutning till fångstgropar i Själevads socken, Västernorrland (Smeds 2016a, 2016b, 2017) och vid undersökningen av fångstgrop L1992:4121 i Pajala socken påträffades en grophärd under fångstgropens vall (Grimbe 2022).

Fyndförekomst

Fynd har registrerats endast i ett fall i materialen från Norr- och Västerbotten. Vid undersökning av L1993:4420 i Älvsby socken påträffades ytligt i mitten av gropen två större bitar av obrända ben från större däggdjur, möjligen märkeklavna (Liedgren 2013).

Även i jämförelsematerialet från övriga län har få fynd framkommit. I en av fångstgroparna i Vigdan påträffades ett bryne ca 1,5 meter ned i gropen i samband med rensning av profilen (Lindeberg 2016). I övrigt är det vid undersökningar 1995 i Rödö socken i Jämtland som föremål har påträffats. Vid förundersökningen påträffades genom metalldetektering två spikar i botten på en av groparna, och i vallens nederkant mot gropen en bit omböjt rundjärn. Föremålen tolkades i detta skede som konstruktionsdetaljer, eventuellt härrörande från en övertäckning av gropen. De uppdagades genom metalldetektering, och utslag gavs även i en annan grop. Denna indikation kunde dock inte följas upp då man inte ville förstöra lämningen för mycket i förundersökningsskedet (Hansson 1995a). Vid slutundersökning kunde det dock konstateras att föremålen i båda groparna var från tidigt 1900-tal. I gropen där föremålen inledningsvis tolkades som möjliga konstruktionsdetaljer påträffades sammanlagt fem spikar, en järnten, en knapp, en yxa och en halv slipsten. Sannolikt har fångstgropen återanvänts som skogshuggarkoja (Hansson 1998a).

Att fynd framkommer i eller i närheten av fångstgropar är generellt mycket ovanligt. I det fall fynd har registrerats i samband med de i denna genomgång berörda undersökningarna har de sannolikt inte samband med gropen och dess användning.

Dateringar

Från 16 av de undersökta fångstgroparna/fångstgropssystemen föreligger ¹⁴C-dateringar. Närmare två tredjedelar av dateringarna har gjorts av kol från under vallarna, övriga från groparnas botten samt i ett fall från vad som beskrivs som gropens igenfyllnadsmassor. I sammanställningen nedan har analysresultaten omkalibrerats i Oxcal Online för att de ska bli jämförbara. Detta för att vissa av dem endast har angivits med BP-värde i rapporten (gäller L1937:329, L1992:1968, L1992:3200, L1993:4420, L1993:5177 och L1993:6899); därmed gjordes bedömningen att en kalibrering lika gärna kunde göras av alla. Observera att dateringarna som anges i bilagorna dock är de som publicerats i undersökningsrapporterna.

Dateringarna spänner över en stor tidsrymd, från mesolitikum till romersk järnålder (se tabell 2). I två fall föreligger flera dateringar från samma grop. L1992:4121 har daterats genom tre prover från gropens igenfyllnadsmassor, där ett gav datering till neolitikum och två till mesolitikum (Grimbe 2022). L1994:5194 i Gällivare är daterad dels genom ett prov från markytan under vallen, dels genom tre prov från gropens botten. I detta fall fick dateringarna ett ännu bredare spann, men de har tyvärr inte redovisats med exakta värden i rapporten. Analysresultatet av provet från markytan anges överhuvudtaget inte, medan de från botten anges till ca 4 000 BC, ca 100 AD samt ca 1300 AD. Undersökaren har tolkat detta som att gropen har haft tre användningsfaser (Eriksson 1997).

I jämförelsematerialet kan bilden sägas vara densamma, material för datering har insamlats antingen från markytan under vallen eller från gropens botten. I de fåtaliga fall som säkra eller förmodade konstruktionsdetaljer av trä har påträffats har dessa daterats.

Tabell 2. Daterade fångstgropar/fångstgropssystem i Norrbotten och Västerbotten (1995-2021).

Lämning	År	Läge	Datering	Period
L1937:329	1995	Botten, ur sektion	77–435 AD (1770±80 BP)	Romersk järnålder
L1937:7308	2015	Botten, ur sektion	656–775 AD (1310±30 BP)	Vendeltid
L1938:1496	2015	Botten, ur sektion	1301–1121 BC (2990±30 BP)	Bronsålder
L1938:1954	2015	Botten, ur sektion	2031–1881 BC (3590±30 BP)	Neolitikum
L1938:2097	2015	Botten, ur sektion	2143–1961 BC (3680±30 BP)	Neolitikum
L1938:7637	2012	Markyta under vall	1301–1109 BC (2980 ± 33 BP)	Bronsålder
L1938:8085	2012	Markyta under vall	121–62 BC (2040 ± 32 BP)	Förromersk järnålder
L1992:1968	2010	Markyta under vall genom sondning	1216–1280 AD (788 ±30 BP)	Medeltid
L1992:3200	2010	Markyta under vall genom sondning	1438–1523 AD (399 ±30 BP), 1437–1523 (400 ±30 BP)	Medeltid
L1992:4121	2021	3 i gropens igenfyllnadsmassor, ur sektion	4341–4226 BC (5408 ±36 BP), 4254–4048 BC (5330 ±37 BP), 2924–2862 BC (4264 ±34 BP)	Mesolitikum, neolitikum
L1993:4420	2012	Markyta under vall	934–807 BC (2729 ±37 BP)	Bronsålder
L1993:5177	2010	Markyta under vall genom sondning	1211–1280 (796 ±30 BP)	Medeltid
L1993:6899	2010	Markyta under vall genom sondning	1413–1474 (457 ±30 BP)	Medeltid
L1994:5194	1996	3 från botten, 1 från markyta under vall	Ca 4000 BC, 100 AD, 1300 AD	Neolitikum, romersk järnålder, medeltid
L2021:5329	2021	Från markyta under vall genom sondning, från två separata gropar	5907–5729 BC (6940 ±41 BP), 2469–2290 BC (3900 ±31 BP)	Mesolitikum, neolitikum
L2021:5339	2021	Markyta under vall genom sondning	2469–2290 BC (3900 ±31 BP)	Neolitikum

Sammanfattande diskussion

Vad kan förväntas?

Sammanfattningsvis kan sägas att faktiska rester av träkonstruktioner inte är vanligt förekommande vid undersökningar av fångstgropar. Huruvida detta beror på att träet har mulnat eller tagits bort, att inga konstruktioner har funnits eller att undersökningarnas omfattning har varit för begränsad är svårt att avgöra. I en källkritisk studie av fångstgropsundersökningar som publicerats av Anders Hansson och Lilian Rathje 1999 påtalar de att trätformade gropar med träslanor längs de sluttande sidorna samt sparklådor i botten sannolikt inte hört till den vanligaste utformningen av en fångstgrop, men att man ofta har feltolkat trä- och kolrester som spår av sådana konstruktionselement då man har utgått från att de borde finnas (mer om detta nedan). Någon form av lock eller övertäckning kan ha varit vanligare förekommande (jfr ovan om de fåtaliga påträffade konstruktionsresterna i jämförelsematerialet för detta kunskapsunderlag).

Att det har förekommit konstruktioner i form av stängsel o.dyl. ("älgårdar") som syftade till att leda djuren mot gropar finns belagt i historiska källor, framför allt gällande vildrensjakt på Nordkalotten (mer om detta i t.ex. Mulk 1994:163f; Selinge 2013). Ur en källkritisk aspekt är det dock viktigt att notera att de äldre källorna från 1600- och 1700-tal i många fall inte beskriver samtida förhållanden; under 1700-talet var älgen nästan utrotad i Sverige och jaktrestriktioner infördes på 1800-talet när den hade börjat komma tillbaka. Att idag kunna lokalisera avgränsningsanordningar av denna typ genom arkeologisk undersökning är inte en lätt uppgift, vilket de försök som har redovisats ovan också har visat. Hansson & Rathje (1999) påpekar i sin studie att även tidigare försök har givit tveksamma resultat, och att "stängselingen" kan ha varit av en tämligen enkel natur som inte lämnat spår efter sig. Vad som möjligen kan iakttas vid en arkeologisk undersökning är om man kan se spår efter hur avgränsningen har anslutit till gropen, då den delvis bör ha gått in över den för att fylla någon funktion. Ett exempel finns, där man vid undersökningar i Dokkfløy i Norge grävde schakt i myrmark (som har goda bevaringsförhållanden för trä) mellan gropar i ett fångstgropssystem. Man fann där spår av parvis stående stolpar med 1,5–2 meters mellanrum mellan vilka det hade legat snedsträvor. Stängselingen gick helt fram till fångstgroparna (Jacobsen & Andersen 1992:192).

Fångstgropar har sällan totalundersökts, men med tanke på anläggningstypen och dess användningsområde är det inte konstigt att föremål så gott som aldrig påträffas – de enda tänkbara är sådana som relaterar till fångstanläggningens konstruktion och användning. Konstruktionsdetaljer, förutom trärester, skulle kunna bestå av spikar eller annat som använts för att sammanfoga en träkonstruktion, samt järn- eller träspetsar för att skada bytet. De mest spektakulära fynden i Sverige gjordes i Ragunda socken i Jämtland 1993 i samband med ombyggnation av Väg 334. Tre gropar undersöktes, och i samtliga fanns spetsar av järn (figur 3). I en grop framkom två spetsar med tånge samt två stolphål, i en grop en spets med holk, i en grop fyra spetsar med tånge och en med holk (Hansson 1995b). Dessa fynd är unika i Sverige, men liknande har gjorts i Norge. Även spår av träspjut har påträffats vid undersökningar i Jämtland och Norge (Selinge 1974:18). Det är dock oklart om användande av spetsar har varit allmän praxis.

Föremål relaterade till gropens "användning" skulle kunna bestå av sådant som knivar, brynen och andra verktyg som använts vid omhändertagandet av den döda älgen. En försvårande faktor här är att det inte är känt hur fångstgropsjakten gick till i detalj, det finns inga skriftliga beskrivningar som berättar om hur djuren tillvaratogs och transporterades.

Figur 3. Två av spetsarna från undersökningen i Ragunda (en från Ragunda 20:1/ L1946:2907 och en från Ragunda 20:2/L1946:3444 i Jämtlands län). Skala 1:1. Från Hansson 1995b.

Dateringsproblematiken

Något tydligt mönster vad gäller dateringsresultat beroende på provtagningsplats kan inte ses i det genomgångna materialet. Det är ett problem att man oftast inte vet vad man daterar när man samlar in kol eller växtrester från en äldre marknivå, eftersom materialet kan härröra från en betydligt äldre tid än den för gropens anläggande. Dateringar till stenålder har dock erhållits även från material som insamlats i gropens botten – här bör det dock noteras att även kol som påträffas i gropens botten kan ha rasat ned från en äldre markyta när gropen grävdes eller stod öppen. Säkrast är att datera material från en till fångstgropen hörande konstruktion, men som genomgången ovan visat förekommer sällan säkra sådana. Näst bäst är då att försöka finna obränt material från en äldre markyta, för att minimera risken att man daterar en äldre skogsbrand (Hansson & Rathje 1999:36).

Spretiga dateringar är vanligt förekommande när det kommer till fångstgropar: vitt skilda resultat kan erhållas både från olika provtagningsplatser i samma grop och från olika gropar inom samma system. I rapporten över det forskningsprojekt som Laponiatjuottjudus genomfört i samarbete med Silvermuseet, i syfte att undersöka om provtagning med jordsond är en tillförlitlig metod för datering av fångstgropar, nämns att Silvermuseet har erfarenhet av att provtagning med jordsond från vallen har givit yngre dateringar än från gropens botten medan Västerbottens museum (kolprover tagna vid undersökningar) har erfär det motsatta. Det omnämns också att undersökningar i Finland givit resultatet att dateringar av pollen har genererat yngre resultat än dateringar av kol (Rimpi 2021:15).

Den ovan påtalade problematiken med att man inte vet vad man daterar kommer vi inte ifrån, men sammantaget kan det stora undersökningsmaterial som nu finns ändå sägas bevisa att fångstgropsjakt har bedrivits under en mycket lång tid. Den diskussion som föreligger inom den arkeologiska forskningen kring fångstgroparnas datering lämnas dock utanför denna sammanställning. Vissa gropar har också grävts om och återanvänts under olika tidsperioder, detta gäller även gropar som tolkats ingå i sammanhängande system – alla gropar i vad som idag ser ut som ett system har inte nödvändigtvis varit i bruk samtidigt. Laponiatjuottjudus och Silvermuseet föreslår som möjlig väg framåt systematiska dateringsinsatser med samma metod (sondning genom vall): även om det inte helt går att lita på att dateringarna representerar groparnas faktiska användningstid kan man på detta vis få fram en relativ datering groparna emellan (Rimpi 2021:15). Undersökningar av enskilda gropar har också fortfarande ett värde då de bidrar med nya pusselbitar till den stora bilden, men för att uppnå den behöver vi även sätta fångstgroparna och den verksamhet de är spår efter i relation till forskning kring hela de samtida lokala samhällssystemen (jfr Hansson & Rathje 1999:40).

Metodutveckling = resultatutveckling?

Undersökningsmetoder

Den gängse metodiken för undersökning av fångstgropar skiljer sig inte märkbart åt mellan länen. Metoden är kopplad till frågeställningarna, som faller sig naturliga: hur gammal är gropan, har den haft flera användningsfaser, hur är den konstruerad, finns föremål relaterade till dess användning? Kan man då se skillnad i resultaten beroende på grävmetod och ambitionsnivå (storlek på undersökt yta), och talar dessa eventuella skillnader för att olika tillvägagångssätt kan rekommenderas eller förkastas?

För alla arkeologiska undersökningar oavsett vilka lämningstyper de berör gäller förstås att idealmetoden är totalundersökning om man ska kunna vara säker på att fånga upp allt, både av den faktiska anläggningen och dess kringområde. I realiteten kan detta inte alltid genomföras, då de förväntade och faktiska resultaten ska ställas mot kostnadsutfallets rimlighet. Den allmänna metodutvecklingen inom fältarkeologin under de senaste decennierna har dock inneburit att man gradvis börjat undersöka större ytor. Utvecklingen är dels kopplad till grävmetodik i sig, där kontextuell och stratigrafisk metodik ersatt grävning av statiska ”stick” och ”snittning” av anläggningar, dels till att man i de flesta fall – åtminstone inom uppdragsarkeologin – nu använder grävmaskin för avbaning och borttagande av större lager och konstruktioner.

Metodutvecklingen vad gäller fångstgropsundersökningar kan sägas följa den allmänna utvecklingen inom fältarkeologin; man har, något generaliserat, gått från att ”statiskt” gräva sig genom lämningar för att få fram en sektion till en mer kontextuell grävmetod där även plangrävning av gropan ingår. Därmed inte sagt att man inte har varit observant på stratigrafiska relationer och konstruktioner vid tidigare undersökningars manuella schaktgrävning, eller att maskingrävning i sig skulle ge ett bättre resultat. Maskingrävning av en (igenrasad) grop med inåtsluttande sidor kan inte göras stratigrafiskt med hög precision, man får som ovan beskrivits i metodredovisningen gräva skiktvis i vad som närmast kan beskrivas som äldre tiders stickgrävning. Den fördel som kvarstår är att man med maskin kan undersöka en större del av fornlämningen än vad som hade varit möjligt med handkraft inom samma ekonomiska ramar, vilket ökar chansen att hitta eventuella konstruktionsdetaljer och andra föremål. Ska arkeologisk information kunna insamlas och dokumenteras måste förstås maskingrävningen göras varsamt i kombination med handgrävning.

Vad gäller insamling av fynd är det även i det fallet ett ofrånkomligt faktum att ju mer man (hand)gräver, och ju noggrannare man hanterar materialet t.ex. genom sällning, ju större är chansen att föremål uppsnappas. Föremål som kan knytas till en säker kontext i en fångstgrop torde framför allt ligga i dess botten. Idag är det åtminstone bland vissa undersökare vanligt att man använder metalldetektor i samband med undersökningarna, vilket kan anses vara tillräckligt för att fånga upp eventuella metallfynd. Här kan nämnas att man vid undersökningen i Jämtland då järnspetsar påträffades använde metalldetektor redan 1993. I de genomgångna materialen från Norrbotten, Västerbotten, Västernorrland och Gävleborg omnämns dock metalldetektering endast i två rapporter (Lindeberg 2016; Grimbe 2022 – notera dock att genomgången inte omfattar samtliga undersökningar i Västernorrland och Gävleborg).

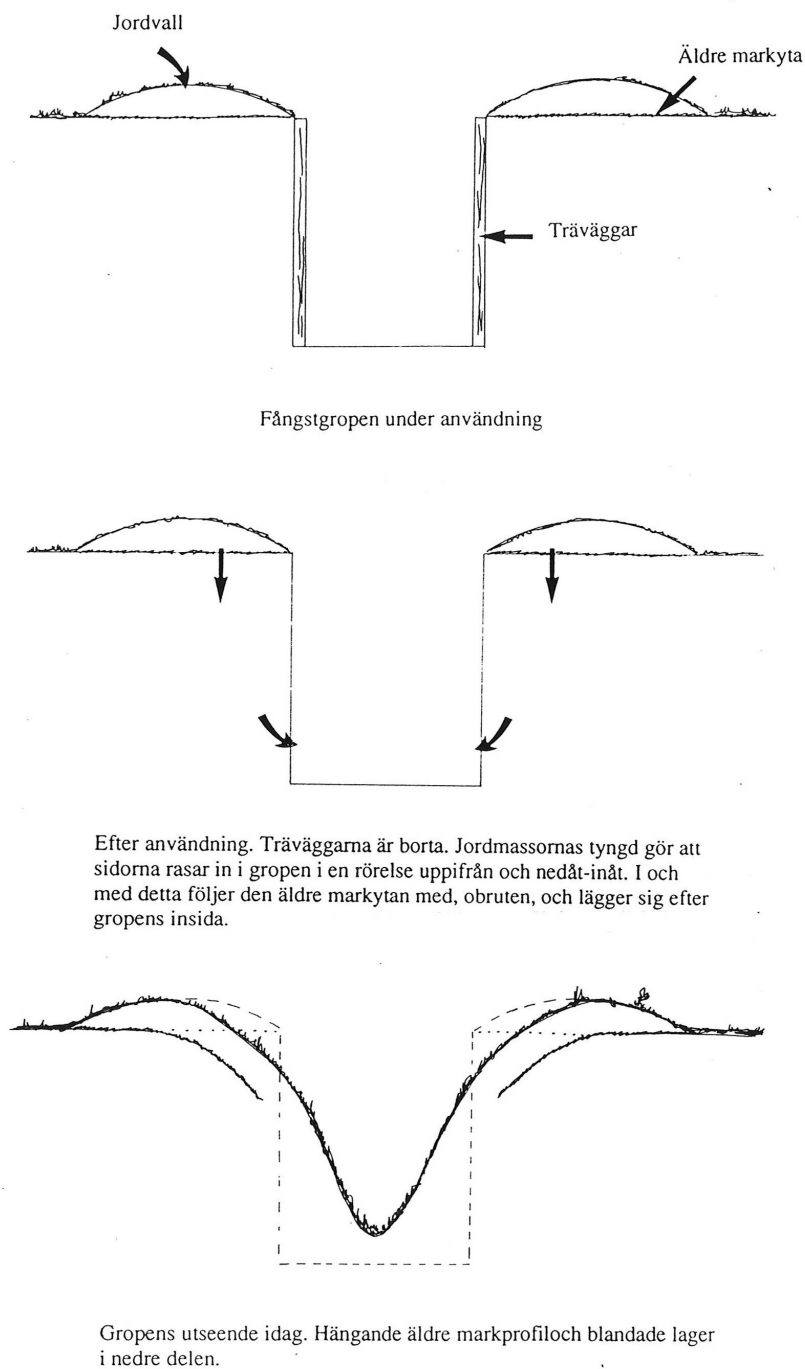
Tolkningar och resultat

Om man ser till de samlade resultaten från genomförda undersökningar går det emellertid inte att hävda att vi idag med hjälp av maskin, vilket är den största metodförändringen som har genomförts, når bättre resultat än man uppnådde genom handgrävning på 1990-talet. Till syvende och sist handlar det ändå om hur materialen tolkas. Hansson & Rathje (1999) påtalade i sin artikel att fångstgropar fram till då ofta hanterats styvmoderligt i samband med arkeologiska undersökningar, och att tillräcklig hänsyn inte tagits till deras komplexitet; groparna kan till exempel genom tid och rum ha haft olika konstruktion. Anders Hansson har, i rapporten över fångstgroparna med järnspetsar (1995b), redovisat en principskiss över hur lagerföljden i en sektion av den i princip dominerande trattformade profilen i själva verket påvisar att fångstgropen ursprungligen har haft lodräta sidor (figur 4, redovisas även i Hansson & Rathje 1999). P. G. Bengtsson gjorde därefter i samband med ett uppsatsarbete vid Mitthögskolan en genomgång av samtliga dittills utförda fångstgropsundersökningar i Jämtland. Han kunde då konstatera att ett 60-tal gropar med dylik trattformig profil och ”böjda podsoler” (nedfallna äldre markytor, jfr figur 4) hade tolkats ha haft detta utseende från början, och den smalare botten skulle då representera förekomsten av en sparklåda. Enligt Bengtsson är det Selinges ovan beskrivna konstruktionsförslag av fångstgropstyper, där den med sluttande väggar och sparklåda beskrivs som den vanligaste, som blivit förhärskande inom fångstgropsforskningen. Detta har föranlett att undersökare har haft en felaktig förförståelse av vad som kan förväntas, och tolkningarna har blivit därefter (Bengtsson 1997:38, 50ff).

Samma tendens, d.v.s. att fångstgropens nuvarande form antas vara den ursprungliga, finns i vissa av materialen från Norr- och Västerbotten, och även i jämförelsematerialet från andra län. Här bör det dock påpekas att detta inte innebär att alla undersökare genomgående har gjort felaktiga tolkningar: man har snarare överhuvudtaget inte resonerat kring huruvida fångstgropens form är den ursprungliga. Ser man närmare på beskrivningar och tolkningar av hur fångstgroparna ursprungligen har sett ut i rapporterna över undersökta gropar i Norr- och Västerbotten, blir det tydligt att fokus ofta hamnar på när- eller frånvaro av fysiska konstruktionselement. Själva gropens (nedgrävningens) originalutformning diskuteras mer sällan. Redovisningarna i rapporterna kan grupperas i tre huvudgrupper:

- Rent deskriptiva som redovisar lagerföljd m.m. men som utöver det inte beskriver gropens övergripande formspråk,
- Deskriptiva som delvis beskriver form men utan djupgående tolkning av ursprungsutseende (t.ex. ”har ursprungligen varit smalare upptill”, ”grop med trattformad profil”),
- Tolkningar av ursprungsutseende med fokus på möjliga träkonstruktioner (t.ex. ”flack botten som indikerar sparklåda”, ”formen på nedgrävningen tyder på att den har varit täckt av slanor”).

Avslutningsvis inom detta resonemang bör det påpekas att den ovan redovisade kritiken inte bör läsas som att samtliga fångstgropar med sluttande/trattformig sida ska tolkas ha varit rektangulära. Det förekommer flertaliga belägg på bevarade sluttande sidokonstruktioner, bottenkonstruktioner i form av sparklådor och även stenkonstruktioner (se t.ex. Selinge 1974:15; Hansson & Rathje 1999:30). Kontentan är att eftersom fångstgroparnas konstruktion och form kan ha varierat i tid och rum bör undersökningsmetoder och tolkningar fokusera på denna problematik.

Figur 4. Principskiss över hur en rektangulär fångstgrop med träväggar rasar samman efter att ha tagits ur bruk. Från Hansson 1995.

Sammanfattande rekommendationer

Sammanfattningsvis kan sägas att det inte förekommer stora skillnader vare sig mellan utförare eller över tid vad gäller frågeställningar och metodval. Efter ovanstående genomgång har dock ett antal aspekter att ta hänsyn till utkristalliserats, vilka listas nedan i punktform.

- Frågeställningar bör innefatta gropens ursprungliga form och konstruktion, datering, groparnas kronologiska och/eller geografiska relation till omlandet.
- När fångstgropar undersöks är den vedertagna metodiken med grävning som genererar en genomgående sektion, antingen genom att man drar ett schakt genom gropen eller genom bortgrävning av halva gropen, fortfarande att rekommendera då det krävs en sektion för att gropens ursprungliga nedgrävning ska kunna tolkas. Här är det av stor vikt att man gräver tillräckligt långt åt sidorna för att dels fånga upp vallarnas bredd, dels en eventuell ursprunglig nedgrävningsskant om gropen är fylld av raseringsmassor. Av samma anledning är det viktigt att gräva tillräckligt djupt; massor kan ha rasat ned i gropen flera gånger, och återanvändning kan ha skapat flera bottnar (se dock nedan om gropens bottenplan). Om möjligt kan sedan hela gropen undersökas efter dokumentation av sektionen. Är det inte möjligt är det att rekommendera att åtminstone ett tvärgående schakt grävs från gropens mitt i 90 graders vinkel mot längschaktet, så att gropens hela form och utbredning kan fastställas (längd + bredd). Påträffas konstruktionselement under grävning undersöks och dokumenteras dessa självfallet före borttagandet.
- Fångstgroparnas bottenplan (exponerad del) bör undersökas manuellt före borttagande vid schaktgrävning, i syfte att fånga upp eventuella fynd och konstruktionselement.
- Undersökningar bör innefatta avsökning med metalldetektor före och under grävning.
- Datering: material bör i första hand insamlas från 1) säkra konstruktionselement i gropen, 2) obränt material från äldre markyta under vall.
- Vid undersökningar där möjlighet ges att bana av större ytor med grävmaskin kan det, om terräng- och markförhållanden talar för goda bevaringsförhållanden, i vissa fall anses befogat att söka efter konstruktionselement mellan och/eller intill fångstgropar. Sannolikheten att lyckas påträffa störhål el.dyl. torde vara högst där en eventuell hägnad har anslutit till själva gropen.

Referenser

Andersson, B. & Granholm, N. 2015. *Rapport över räddningsundersökningar och återställningar av stormskadade fornlämningar i Lycksele & Örträsk socknar, Lycksele kommun, Västerbottens län*. Västerbottens museum/ Uppdragsverksamheten, Dnr 178/15.

Andersson, B. & Johansson, E. 2015. *Rapport över förundersökning av boplatser, RAÄ Jörn 238:1, samt slutundersökning av fångstgropar, RAÄ Jörn 251:1, 254:1, 271:1 samt 850 längs väg 890 sträckan Myrbeden – Grönbo, fastigheter Kaxen 2:6, Åselet 11:1, 1:32 & 2:20, Jörn socken, Skellefteå kommun, Västerbottens län*. Västerbottens museum/ Uppdragsverksamheten Dnr 446/15.

Bengtsson, P. G. 1997. *Fångstgroparnas konstruktion*. Mitthögskolan 1997, Institutionen för humaniora, Östersund, Arkeologi CD.

Bengtsson, P. G. 1998. *Rapport över arkeologisk undersökning av fångstgrop, RAÄ 321:7, Gravarvägen 1:5, Föllinge socken, Krokoms kommun, Jämtlands län*. Arkeologiska undersökningar utförda av Jämtlands läns museum. Östersund.

Bergman, I. 2012. *Rapport över provtagning för 14C-analyser i fornlämningarna Raä 85, 215, 364, 408, 573, 575, 582, 654, 693, 710 och 749, SMA 2010:1-6 Piteå kommun, samt Raä 224 och Raä 406, Älsbyn kommun, Norrbottens län, 2010*. Silvermuseet. Arjeplog.

Bergman, I. & Liedgren, L. 1997. *Boplatser och landhöjning. En förstudie till forskningsprojektet "Människan, elden och landskapet"*. Silvermuseet Rapport 19. Arjeplog.

Björck, M. 2007. *Två fångstgropar vid Arbrå-Gårdberget. Arkeologisk undersökning. RAÄ 153, Häggesta 9:54 och Backa 4:16, Arbrå socken, Bollnäs kommun, Hälsingland, 2006*. Rapport Länsmuseum Gävleborg 2007:02. Gävle.

Eriksson, M. 1997. *Arkeologisk undersökning Appojaure. Fortsatt och utvidgad grustäkt på fastigheten krölm 2:1. Gällivare socken, Gällivare kommun, Lappland, Norrbottens län. Åjtte, Svenskt fjäll- och samemuseum/Duottar- ja sámemusea, Arkeologisk rapport 1997:1*.

Flodström, L. 1996. *Rapport över arkeologisk undersökning av fångstgrop, fornlämning Raä nr 549, Sorsele sn, La. Sorsele Åbacka 1:3, Västerbottens län*. Västerbottens museum.

Färjare, A. & Olsson, E. 2000. *Lill-Mosjön – boplatzlämningar och fångstgropar från neolitikum, äldre järnålder och historisk tid. Ångermanland, Grundsunda socken, Banafjäl 1:10 och 21:1, RAÄ 345:1–2 och 356*. UV Mitt, Dokumentation av fältarbetsfasen 2000:5. Arkeologisk undersökning. Riksantikvarieämbetet, Avdelningen för arkeologiska undersökningar. Stockholm.

Granholm, N. m.fl. 2022. *Boplatser, stolphus, smidesområde och en och annan härd. Arkeologiska undersökningar inom Västra Länken, Umeå kommun, åren 2013-2019*. [Opublicerat manuskript].

Grimbe, J. 2022. *Preliminär rapport för arkeologisk förundersökning av fångstgrop med ID L1992:4121*. Norrbottens museum. Manus.

Hansson, A. 1995a. *Rapport över arkeologisk förundersökning av fornlämning 138, Kälen 4:2, Rödö socken, Krokoms kommun, Jämtlands län*. Arkeologiska undersökningar utförda av Jämtlands läns museum. Östersund.

Hansson, A. 1995b. *Rapport över arkeologisk undersökning av fornlämning 20 och 95, fångstgropar, Krångede 3:20 och Dövikén 1:26, Ragunda sn, Ragunda kn, Jämtlands län*. Arkeologiska undersökningar utförda av Jämtlands läns museum. Östersund.

Hansson 1998a. *Rapport över arkeologisk undersökning av del av fornlämning 138, fångstgropssystem, Kälen 4:2, Rödöns socken, Krokoms kommun, Jämtlands län*. Arkeologiska undersökningar utförda av Jämtlands läns museum. Östersund.

Hansson, A. 1998b. *Rapport över arkeologisk undersökning av fångstgrop, del av fornlämning 284 (fångstgropssystem), Landön 3:3, Offerdals sn, Krokoms kn, Jämtlands län*. Arkeologiska undersökningar utförda av Jämtlands läns museum. Östersund.

Hansson, A. & Rathje, L. 1999. Den som gräver en grop åt andra. *Arkeologi i Norr* nr. 8/9, 1999, s. 23–42. Umeå Universitet, institutionen för arkeologi och samiska studier, Umeå.

Hellsten, T. & Färjare, A. 2014. *Arkeologisk delundersökning av fångstgropssystem RAÄ Lycksele 128:1. Lycksele 11:20, Lycksele kommun, Västerbottens län*. Eldrun arkeologiska skrifter 2014:3/4 (olika rapportnummer på framsida resp. tryckortssida). Trosa.

Hovanta, Elise & Groop, Niklas. 2016. *Tre fångstgropar och en stensamling. Arkeologisk undersökning och förundersökning vid väg 773 Ångebo–Naggen, 2014. Bjuråker socken fornlämning 287, 297 och 306, Ljusdal socken fornlämning 803, Hälsingland*. Stigfinnaren. Arkeologi och kulturhistoria 66. Hedesunda.

Jacobsen, H. & Andersen, R. 1992. Elgen og mennesket, jakt og fangst på elg gjennom tidene. *Norsk Skogsbruksmuseum årsbok* 13, 1990-1992, s. 166-205.

Johansson, E., Färjare, A., Granholm, N., Smeds, R. & Lindqvist, A-K. 2000. *Rapport över förundersökning och slutundersökning år 2012 av delområdena Klockarbäcken, Sockenvägen, Klabbölevägen Östra, Klabbölevägen Västra, Röbbäcksliden Norra och Röbbäcksliden Södra inför planerad vägdragning av Västra Länken, Umeå socken/stad och kommun, Västerbottens län*. Västerbottens museum, Uppdragsverksamheten. Umeå.

Jönsson, A. 2011. *Fångstgropar vid Mörtåns grustäkt. Arkeologisk undersökning av fornlämning nr 292, 293, 295 och 296 i Stuguns socken, 2010. Fastighet Stugubyn 6:16, Stuguns socken, Ragunda kommun, Jämtlands län*. Rapport – Jamtli 2011:14. ISSN 1654-2045. Östersund.

Liedgren, L. 2013. *Arkeologisk undersökning av Raä 413:1, fångstgrop, Älvsby sn, Norrbottens län, 2012*. Silvermuseet Rapport 63. Arjeplog.

Lindeberg, M. 2016. *Undersökning av fångstgropar i Vigdan. RAÄ 42:1-3 Adals-Liden sn, Sollefteå. Fastigheten Vigdan 27:1, Adals-Liden socken, Sollefteå kommun, Ångermanland, Västerbottens län*. Murberget, Länsmuseum Västerbottens län. Rapport 2016:18. Härnösand.

Mulk, I-M. 1994. *Sirkas – ett samiskt fångstsambälle i förändring Kr.f. – 1600 e.Kr.* Studia Archaeologica Universitatis Umensis 6. Umeå universitet, Arkeologiska institutionen. Umeå.

Nilsson, M. 2020. *Arkeologisk förundersökning av gropar och bärddar vid Vilhelmina flygplats 2019.* Fornlämning: L2019:3425, L2019:3426, L2019:3432, L2019:3433, L2020:3443. Fastighet: Dalasjö 2:32. Socken: Vilhelmina. Kommun: Vilhelmina. Landskap: Västerbotten. Västernorrlands museum, Rapportnummer 2020:6.

Oskarsson, B. 1998. *Rapport över arkeologisk undersökning för kolprovstagning för dateringar av slaggarv Raä 158, Västansjö 8:27, fångstgroparna: Raä 21, Flo 14:11 samt Raä 29, Östansjö 12:4, Ytterbogsdals sn, Hälsingland.* Arkeologiska undersökningar utförda av Jämtlands läns museum. Östersund.

Rahm, A. 2020a. *Almdalens fångstgropar Arkeologisk provtagning och datering av Laxsjö 125, Laxsjö 139 och Laxsjö 101:1 inom fjällägenheten Almdalen 1:1. Laxsjö socken, Krokoms kommun, Jämtlands län.* Rapport – Jamtli 2020:7. ISSN 1654-2045. Östersund.

Rahm, A. 2020b. *Arkeologisk undersökning av: - En kolbotten efter resmila (Älvros 749) - En järnframställningsplats (Älvros 750) - Tre fångstgropar (Älvros 755, Älvros 758 och Älvros 760) Älvros socken, Härjedalens kommun, Jämtlands län.* Rapport – Jamtli 2020:2. ISSN 1654-2045. Östersund.

Rimpi, A. 2021. *Arkeologisk forskningsundersökning-Metodstudie provtagning av fångstgrop med jordsond. Gällivare kronoöverlappsmark 2:1, Sjävnja NR, Världsarvet Laponia, Gällivare kommun, Norrbottens län. Laponiatjuottjudus Arkeologisk rapport. Laponia, World Heritage in Swedish Lapland.*

Rydström, G. 2000. *Rapport över arkeologisk undersökning av skadad fångstgrop, raä nr 10:5, Hälla 1:31, Åsele sn och kn. Skogsmuseet i Lycksele.*

Selinge, K-G. 1974. *Fångstgropar: Jämtlands vanligaste fornlämningar. Formvårdaren 12.* Östersund.

Selinge, K-G. 2013. *Gamla gropar. Om äldre uppteckningar av fångstanläggningar i Norrland. Berättelser från markerna: en antologi om järn, skog och kulturarv. Skrifter från Bergslagens medeltidsmuseum 1, s. 217–224.* Norberg.

Smeds, R. 2016a. *Arkeologisk rapport rörande arkeologisk utredning, fördjupad utredning och förundersökningar av RAÄ Själeved 47:1, 109:1 samt 113:1 under 2014-2015 inför planerad vattenledning mellan By och Gärdal, Själeved samt Sidensjö socken, Ångermanland, Örnsköldsvik kommun, Västernorrland.* Västerbottens museum/ Uppdragsverksamheten, Dnr 292/14.

Smeds, R. 2016b. *Arkeologisk rapport rörande arkeologisk utredning, fördjupad utredning och förundersökningar av RAÄ Själeved socken 47:1, 106:1, 109:1, 113:1 samt lämningar utan RAÄ-nr Obj.nr 1 och 2, under 2015 inför planerad breddning av väg 335, sträckan Sidensjö-Överbörnäs, Själeved samt Sidensjö socken, Ångermanland, Örnsköldsvik kommun, Västernorrland.* Västerbottens museum/ Uppdragsverksamheten, Dnr 164/15.

Smeds, R. 2017. *Arkeologisk förundersökning av boplatserna Obj.nr 10 och 11 samt arkeologisk undersökning av fångstgrop och boplatz vid RAÄ Själeved 47:1 och boplatz RAÄ Själeved 106:1 samt dokumentation av färdvägar Obj.nr 6 och 7 samt RAÄ Sidensjö 76:1 och RAÄ Själeved 46:2, under 2015 inför breddning av väg 335, Själeved samt Sidensjö socken, Ångermanland, Örnsköldsvik kommun, Västernorrland.* Västerbottens Museum/ Uppdragsverksamheten, Dnr 164/15.

Sundström, S. 1995. *Arkeologisk rapport över undersökning av fångstgrop i fångstgropssystem, Raä 253, Skarvsjö 1:33, Stensele sn, Västerbottens län, Lappland*. Kulturhistoriska undersökningar Västerbottens museum. Umeå.

Wennstedt Edvinger, B. 2016. *Fångstgrop i fångstgropssystemet Marby 40:1 Arkeologisk förundersökning Järsta 2:19 Marby socken Åre kommun Jämtlands län*. Rapport från Arkeologacentrum 2016:06.

Wennstedt Edvinger, B. 2018. *Fångstgropssystemet Stugun 51:1 Arkeologisk förundersökning Ragunda kommun Jämtlands län*. Rapport från Arkeologacentrum 2018:04.

Östlund, O. 1999. *Rapport. Arkeologisk förundersökning. Lappurträsk 1:15, Raä 360 inkl. Raä 149, Älsby sn och kn, Norrbottens län, Västerbotten*. Norrbottens museum, Dnr 1999/0484.

Östlund, O. 2002. *Rapport arkeologisk slutundersökning. Medle 2:31. En förmodad fångstgrop. Skellefteå socken och kommun, Västerbottens län*. Skellefteå museum.

BILAGOR

Bilaga 1. Arkeologiska undersökningar i Norrbotten 1995–2021

Sorteringsordning efter 1) kommun, 2) lämningsnummer.

Lst dnr	Lämningsnummer	Lämningsstyp	Kommun	Typ av und.	År	Utförare	Möh	Antal gropar	Undersökt totalt	Undersökt/anläggning	Fynd	Analys	Datering
220-5051-97	L1992:5548	Fångstgrupps-system	Arjeplog	SU	1997	Silvermuseet	-	1	2,5 kvm	5–10%	-	-	-
220-322-96	L1994:5194	Fångstgrupps-system	Gällivare	SU	1996	Åjtte	400	1	5,5 kvm	10%	-	¹⁴ C	Ca 4000 BC, 100 AD, 1300 AD
431-5293-2021	L2021:5329	Fångstgrupps-system	Gällivare	Forskning	2021	Laponiatjuottjudus	580–650	2	Sondning	Sondning	-	¹⁴ C	5966–5953 BC, 2467–2290 BC
431-5293-2021	L2021:5339	Fångstgrupps-system	Gällivare	Forskning	2021	Laponiatjuottjudus	580–650	1	Sondning	Sondning	-	¹⁴ C	2467–2290 BC
431-3061-2021	L1992:4121	Fångstgrupps-system	Pajala	FU	2021	Norrbottens museum	155–160	1	69 kvm	50%	-	¹⁴ C	4341–4226 BC, 4254–4048 BC, 2924–2862 BC
431-6964-2010	L1992:1968	Fångstgrupps-system	Piteå	Forskning	2010	Silvermuseet	-	1	Sondning	Sondning	-	¹⁴ C	788 ±30 BP
431-6964-2010	L1992:3200	Fångstgrupps-system	Piteå	Forskning	2010	Silvermuseet	-	2	Sondning	Sondning	-	¹⁴ C	399 ±30 BP, 400±30 BP
431-6964-2010	L1993:5177	Fångstgrupps-system	Piteå	Forskning	2010	Silvermuseet	-	1	Sondning	Sondning	-	¹⁴ C	796 ±30 BP
220-8162-99	L1993:4090	Fornlämningsliknande lämning	Älvsbyn	FU	1999	Norrbottens museum	105–110	1	12 kvm	5–10%	-	-	-
431-7270-2012	L1993:4420	Fångstgrupps-system	Älvsbyn	Forskning	2012	Silvermuseet	50	1	8 kvm	50%	-	¹⁴ C	2729 ±37 BP
431-6964-2010	L1993:6899	Fångstgrupps-system	Älvsbyn	Forskning	2010	Silvermuseet	-	1	Sondning	Sondning	-	¹⁴ C	457 ±30 BP

Bilaga 2. Arkeologiska undersökningar i Norrbotten före 1995

Sorteringsordning efter 1) kommun, 2) lämningnummer.

Lst dnr	Lämningsnummer	Lämningstyp	Kommun	Typ av und.	År	Utförare	Antal gropar	Analys	Datering
220-6890-94	L1995:9	Fångstgrupps-system	Arjeplog	Forskning	1994	Silvermuseet	1	-	-
	L1995:188	Fångstgrupps-system	Arjeplog	Forskning	1949, 1958	Nordiska museet	1	¹⁴ C	710±70 AD
	L1995:585	Fångstgrupps-system	Arjeplog	Forskning	1991	Umeå univ	1		
220-5936-92	L1995:698	Fångstgrupps-system	Arjeplog	SU	1992	Norrbottens museum	2		
	L1995:1464	Fångstgrupps-system	Arjeplog	Forskning	1992	Silvermuseet	1		
	L1996:9521	Fångstgrupps-system	Arjeplog	SU	1963, 1964	RAÄ/UV	2		
	L1996:9754	Fångstgrupps-system	Arjeplog	Forskning (1989)	1971, 1989	Norrbottens museum, Umeå univ/Silvermuseet	2+1	¹⁴ C	1300±100 BC, 1040±100 BC, 520±100 BC
	L1996:7919	Fångstgrupps-system	Arvidsjaur	SU	1974	Norrbottens museum	1		
	L1994:6014	Fångstgrupps-system	Gällivare	SU	1963, 1964	RAÄ/UV	1		
	L1992:8643	Fångstgrupps-system	Jokkmokk	Forskning	1983	Umeå univ	1		
	L1994:526	Fångstgrupps-system	Jokkmokk	Forskning	?	Umeå univ	2		
	L1994:2060	Fångstgrupps-system	Jokkmokk	Forskning	?	Umeå univ	?		
	L1994:4126	Fångstgrupps-system	Jokkmokk	Forskning	1981, 1982	Umeå univ	1	¹⁴ C	1635±115 AD
	L1994:4443	Fångstgrupps-system	Jokkmokk	Delund	1959	RAÄ/UV	7		
	L1994:4686	Fångstgrupps-system	Jokkmokk	Delund	1959	RAÄ/UV	7		
11.391-1797-80, 11.391-1142-82	L1994:4720	Fångstgrupps-system	Jokkmokk	Forskning	1981, 1982	Umeå univ	1	¹⁴ C	570±90 f kr (T 5775), 1705±100 AD
	L1994:5302	Fångstgrupps-system	Jokkmokk	Delund	1959	RAÄ/UV	7		

Lst dnr	Lämnings-nummer	Lämningsstyp	Kommun	Typ av und.	År	Utförare	Antal gropar	Analys	Datering
	L1994:5938	Fångstgrupps-system	Jokkmokk	Delund	1961	RAÄ/UV	5		
	L1994:5965	Fångstgrupps-system	Jokkmokk	Forskning	1985	Umeå univ	1		
	L1994:6743	Fångstgrupps-system	Jokkmokk	Delund	1961	RAÄ/UV	5		
	L1995:8250	Fångstgrupps-system	Jokkmokk	Forskning	?	Umeå univ	4		
	L1995:8606	Fångstgrupps-system	Jokkmokk	Forskning	?	Umeå univ	?		
	L1995:8608	Fångstgrupps-system	Jokkmokk	Forskning	?	Umeå univ	1		
	L1995:8612	Fångstgrupps-system	Jokkmokk	Provund/forskning	?	?			
	L1995:7063	Fångstgrupps-system	Jokkmokk	Forskning	?	Umeå univ	?		
	L1995:9841	Fångstgrupps-system	Jokkmokk	Forskning	?	Umeå univ	?		
220-17433-91, 220-7269-93	L1993:646	Fångstgrupps-system	Kiruna	Forskning	1990?	Umeå univ	1		
220-17433-91, 220-7269-93	L1994:8147	Fångstgrupps-system	Kiruna	Forskning	1990?	Umeå univ	1		
220-24546-91	L1993:1041	Fångstgrupps-system	Pajala	Forskning	1991	Norrbottnens museum	1	¹⁴ C	2435±75 BC
	L1994:3165	Fångstgrupps-system	Piteå	SU	1980	Norrbottnens museum	1		
220-443-92	L1993:3820	Fångstgrupps-system	Älvsbyn	Delund	1992	Norrbottnens museum	1	¹⁴ C	4530-4240 BC
	L1993:6627	Fångstgrupps-system	Älvsbyn	Delund	1993	Norrbottnens museum	1		

Bilaga 3. Arkeologiska undersökningar i Västerbotten 1995–2021

Sorteringsordning efter 1) kommun, 2) lämningsnummer.

Lst dnr	Lämningsnummer	Lämningsstyp	Kommun	Typ av und.	År	Utförare	Möh	Antal groppar	Undersökt totalt	Undersökt /anlägg.	Fynd	Analys	Datering
431-4208-2015	L1939:7789	Fångstgrupps-system	Lycksele	Efterund, återställning	2015	Västerbottens museum	-	1	1,5 kvm ca	5%	-	-	-
431-4208-2015	L1939:8028	Fångstgrupps-system	Lycksele	Efterund, återställning	2015	Västerbottens museum	-	1	0,7 kvm	5%	-	-	-
431-6451-2014	L1939:8279	Fångstgrupps-system	Lycksele	Delund./SU	2014	Eldrun	210–220	1	24,6 kvm	30–35%	-	-	-
431-5223-2014	L1937:7308	Fångstgrupps-system	Skellefteå	SU	2015	Västerbottens museum	180–190	1	9,8 kvm	25%	-	Vedart, ¹⁴ C	655–725 AD
431-5223-2014	L1938:1496	Fångstgrupps-system	Skellefteå	SU	2015	Västerbottens museum	180–190	1	7,95 kvm	25%	-	Vedart, ¹⁴ C	1365–1360 BC, 1290–1120 BC
431-5223-2014	L1938:1954	Fångstgrupps-system	Skellefteå	SU	2015	Västerbottens museum	180–190	1	7,98 kvm	20%	-	Vedart, ¹⁴ C	2025–1885 BC
431-5223-2014	L1938:2097	Fångstgrupps-system	Skellefteå	SU	2015	Västerbottens museum	180–190	3	24,55 kvm	30–40%	-	Vedart, ¹⁴ C	2190–2180 BC, 2140–1975 BC
220-6910/95	L1938:8880	Fångstgrupps-system	Sorsele	SU	1995	Västerbottens museum	-	1	10 kvm ca	50%	-	-	-
220-10554/94	L1937:329	Fångstgrupps-system	Storuman	Forskning	1995	Västerbottens museum	-	1	5,4 kvm	15%	-	¹⁴ C	1770±80 BP
431-3578-2012	L1937:7291	Fångstgrupps-system	Umeå	SU/delund.	2012	Västerbottens museum	40	2 + 3	9 kvm ca	50% (2 groppar), övriga 3 endast provrutur	-	-	-
431-3865-2013	L1937:7339	Fångstgrupps-system	Umeå	SU	2013	Västerbottens museum	30	2	210 kvm	40–50%	-	-	-
431-3578-2012	L1938:7637	Fångstgrupps-system	Umeå	SU	2012	Västerbottens museum	60–70	1	15 kvm ca	50%	-	Vedart, ¹⁴ C	1380–1110 BC
431-3578-2012	L1938:8085	Fångstgrupps-system	Umeå	SU	2012	Västerbottens museum	60–70	1	15 kvm ca	50%	-	Vedart, ¹⁴ C	170–50 BC

Lst dnr	Lämningsnummer	Lämningsstyp	Kommun	Typ av und.	År	Utförare	Möh	Antal gropar	Undersökt totalt	Undersökt /anlägg.	Fynd	Analys	Datering
431-7000-2019	L2019:3432	Övrig kulturhistorisk lämning	Vilhelmina	FU	2019	Västernorrlands museum	-	1	25 kvm ca	50%	-	-	-
431-7000-2019	L2019:3433	Fornlämningsliknande bildning	Vilhelmina	FU	2019	Västernorrlands museum	-	1	12 kvm ca	50%	-	-	-
220-7673-1999	L1937:5612	Fångstgrops-system	Åsele	Efterund, åter-ställning	2000	Skogsmuseet	290-295	1	Ej angivet	Ej angivet	-	-	-

Bilaga 4. Arkeologiska undersökningar i Västerbotten före 1995

Sorteringsordning efter 1) kommun, 2) lämningsnummer.

Lst dnr	Lämningsnummer	Lämningsstyp	Kommun	Typ av und	År	Utförare	Antal gropar	Analys	Datering
11.391-1394-87	L1939:7175	Fångstgrops-system	Bjurholm	Undersökning	1975, 1988	Västerbottens museum	3	¹⁴ C	85±95 BC, 80±130 BC
	L1939:7832	Fångstgrop	Lycksele		1989?	Västerbottens museum	1		
	L1939:7884	Fångstgrops-system	Lycksele	Undersökning	1990	Västerbottens museum	1		
	L1939:7999	Fornlämningsliknande lämning	Lycksele	Undersökning	1990	Västerbottens museum	1		
	L1939:8100	Fångstgrops-system	Lycksele		1975	RAÄ/UV	14		
	L1939:8451	Fångstgrop	Lycksele		1989?	Västerbottens museum	1		
	L1938:6458	Fångstgrops-system	Nordmaling	Undersökning	1966	Västerbottens museum	2		
	L1938:2728	Fångstgrop	Sorsele		1985	Västerbottens museum	1		
	L1938:2732	Fångstgrop	Sorsele		1979	Västerbottens museum	1		
	L1938:2965	Fångstgrops-system	Sorsele	Undersökning	1979	Västerbottens museum	3	¹⁴ C	80±115 AD, 125±125 AD, 95±115 AD

Lst dnr	Lämnings-nummer	Lämningsstyp	Kommun	Typ av und	År	Utförare	Antal gropar	Analys	Datering
	L1938:3118	Fångstgrop	Sorsele	Undersökning	1985	Västerbottens museum	1		
	L1938:3269	Fångstgrop	Sorsele		1985	Västerbottens museum	1		
	L1937:1158	Fångstgrop	Storuman		1967, 1968	RAÄ/UV	1		
	L1937:1159	Fångstgrops-system	Storuman	Forskning	1951	Nordiska museet	1	¹⁴ C	790±85 AD, 885±80 AD
	L1937:1713	Fångstgrops-system	Storuman	Undersökning	1967, 1968	RAÄ/UV	1		
	L1937:2193	Fångstgrops-system	Storuman		1967, 1968	RAÄ/UV	4		
	L1937:2268	Fångstgrop	Storuman		1967, 1968	RAÄ/UV	1		
	L1937:913	Fångstgrops-system	Umeå	Seminarie-grävning	1992, 1993, 1995	Umeå univ	1+3	¹⁴ C (senare grävning, ADIN)	650±60 BC, 1180±50 BC, 930±60 BC, 1100±110 BC
	L1937:2608	Fångstgrops-system	Vilhelmina		1982	Västerbottens museum	2		
	L1937:2913	Fångstgrops-system	Vilhelmina	Undersökning	1977	Västerbottens museum	15	¹⁴ C	2070±95 BC, 5330±75 BC, 850±50 AD, 570±50 AD, 430±50 AD, 4210±70 / 2750±60 BC, 580±50 AD
	L1937:2928	Fångstgrops-system	Vilhelmina		1979	Västerbottens museum	3	¹⁴ C	1930 ± 285 BC, 230 ± 150 AD, 4300 ±100 BC
	L1937:3006	Fångstgrop	Vilhelmina	Undersökning	1974, 1975	RAÄ/UV	1		
	L1937:3007	Fångstgrop	Vilhelmina	Undersökning	1974, 1975	RAÄ/UV	1		
11.391-1385-87	L1937:3073	Fångstgrop	Vilhelmina		1988	Västerbottens museum	1		
220-4247/92	L1937:3076	Fångstgrop	Vilhelmina		1992	Västerbottens museum	1	¹⁴ C	
	L1937:3083	Fångstgrop	Vilhelmina	Undersökning	1974, 1975	RAÄ/UV	1		
	L1937:3293	Fångstgrops-system	Vilhelmina		1991?	Västerbottens museum	4		
	L1937:3554	Fångstgrops-system	Vilhelmina	Undersökning	1968, 1980	Västerbottens museum	6+3		
11.391-1385-87	L1937:3594	Fångstgrop	Vilhelmina		1988	Västerbottens museum	1	¹⁴ C	2850±165 BC

Lst dnr	Lämnings-nummer	Lämningsstyp	Kommun	Typ av und	År	Utförare	Antal gropar	Analys	Datering
	L1938:7935	Fångstgrops-system	Vilhelmina	Undersökning	1979, 1980	Västerbottens museum	1		
220-4247/92	L1938:8503	Fångstgrops-system	Vilhelmina	Undersökning	1992	Västerbottens museum	10	¹⁴ C	2230±100 BC, 1320±70 AD, 190±90 AD, 5990±130 BC, 70±70 AD, ; 720±70 AD
	L1938:100	Fångstgrops-system	Vindeln	Undersökning	1971	Västerbottens museum	3		
	L1938:180	Fångstgrops-system	Vindeln	Undersökning	1976	Västerbottens museum	1		
	L1938:497	Fångstgrops-system	Vindeln	Undersökning	1964	Västerbottens museum	3		
	L1938:815	Fångstgrop	Vindeln	Undersökning	1976	Västerbottens museum	1	¹⁴ C	815±160 BC
	L1939:8992	Fångstgrop	Vindeln	Undersökning	1976	Västerbottens museum	1	¹⁴ C	3040±135 BC
	L1939:9098	Fångstgrop	Vindeln	Undersökning	1976	Västerbottens museum	1	¹⁴ C	315±95 BC
	L1939:9168	Fångstgrops-system	Vindeln	Undersökning	1976	Västerbottens museum	1	¹⁴ C	2375±145 BC
	L1939:9267	Fångstgrop	Vindeln	Undersökning	1964	Västerbottens museum	3		
	L1939:9343	Fångstgrop	Vindeln	Undersökning	1964	Västerbottens museum	3		
	L1939:9715	Fångstgrops-system	Vindeln	Undersökning	1971	Västerbottens museum	2		
	L1939:9931	Fångstgrop	Vindeln	Undersökning	1976	Västerbottens museum	1	¹⁴ C	3135±120 BC
	L1937:2322	Fångstgrops-system	Åsele	Undersökning	1977	Västerbottens museum	2	¹⁴ C	15 BC, 1020 AD
	L1937:5070	Fångstgrops-system	Åsele		1976, 1981	RAÄ/UV	4		
	L1937:5198	Fångstgrops-system	Åsele		1974, 1975	RAÄ/UV	6		
220-5496/9	L1937:5390	Fångstgrops-system	Åsele	Forskning, provund	1991	Västerbottens museum	1		
11.391-1397-85	L1937:5511	Fångstgrops-system	Åsele	Undersökning	1987	Västerbottens museum	1	¹⁴ C	800 BC

Lst dnr	Lämnings-nummer	Lämnings-typ	Kommun	Typ av und	År	Utförare	Antal gropar	Analys	Datering
220-5496/9	L1937:5661	Fångstgrops-system	Åsele	Forskning, provund	1991	Västerbottens museum	2		
11.391-1185-87	L1938:1298	Fångstgrop	Åsele	Undersökning	1987	Västerbottens museum	1	¹⁴ C, oklart vilken grop (124:1 eller 2)	1710±130 BC
11.391-1185-87	L1938:1299	Fångstgrop	Åsele	Undersökning	1987	Västerbottens museum	1	¹⁴ C	3475±135 BC, 4140±265 BC
11.391-1185-87	L1938:1444	Fångstgrop	Åsele	Undersökning	1987	Västerbottens museum	1	¹⁴ C	2590±75 BC
11.391-1185-87	L1938:1608	Fångstgrops-system	Åsele	Undersökning	1987	Västerbottens museum	4	¹⁴ C	Fler-tal, se ADIN
11.391-1185-87	L1938:2014	Fångstgrop	Åsele	Undersökning	1987	Västerbottens museum	1	¹⁴ C	1850±220 BC
11.391-1185-87	L1938:2088	Fångstgrops-system	Åsele	Undersökning	1987	Västerbottens museum	9	¹⁴ C	Fler-tal, se ADIN
11.391-1185-87	L1938:2471	Fångstgrop	Åsele	Undersökning	1987	Västerbottens museum	1	¹⁴ C, oklart vilken grop (124:1 eller 2)	1710±130 BC

RAPPORTSERIE – JAMTLI, 2022

ISSN 1654-2045

- 2022:1 Flygfotografering vid Juvuln, Tibrandshögen och Odensala – en metodstudie för användning av drönare i kulturmiljövård och arkeologi
Karl-Johan Olofsson
- 2022:2 Ströms kyrka. Utvändig restaurering, 2021
Henrik Ylikoski
- 2022:3 Ströms kyrka. Ombyggnad under läktaren, 2021
Henrik Ylikoski
- 2022:4 Ovikens gamla kyrka. Utvändig restaurering, 2021
Henrik Ylikoski
- 2022:5 Stensättningen vid Rogenstugan. Arkeologisk undersökning av Tännäs 620:1 (L1946:9073)
Anna Engman
- 2022:6 En fångstgrop i Ramundberget
Kristina Jonsson
- 2022:7 Slagg vid Slagsån
Kristina Jonsson
- 2022:8 Arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning inom bytomt/gårdstomt L1947:1117/Hackås 153:2
Annabell Fogelberg
- 2022:9 Frönäset i Åre. Arkeologisk efterbesiktning inom ödesbölet L1946:5134
Kristina Jonsson
- 2022:10 Arkeologisk utredning inför anläggandet av våtmark i Tännäs
Anna Engman
- 2022:11 Arkeologiska undersökningar av fångstgropar. Ett kunskapsunderlag
Kristina Jonsson